

ПРИСТАНИЩАТА – ГЕНЕРАТОРИ НА ТОВАРНИ ПОТОЦИ ПО ПАНЕВРОПЕЙСКИТЕ КОРИДОРИ В ХЪРВАТСКА

Недйелко Шпилек, Кирил Карагъзов, Томислав Млинарич

msaltan@mmf.sdu.edu.tr, sterzi@tef.sdu.edu.tr

Висше транспортно училище „Тодор Каблешков”

БЪЛГАРИЯ

Факултет по транспортни науки, Загреб

ХЪРВАТИЯ

Резюме: *Детайлното определяне на товарните потоци е основна предпоставка за развитието и повишаването на ефективността им. Докладът анализира трафика от 5 пристанища, които генерират товарни потоци по паневропейските транспортни коридори Vc и Vb в Хърватска. Направени са прогнози за трафика от пристанищата до 2013 г. и са представени макроикономическите показатели в страната.*

Ключови думи: *паневропейски коридори, товарни потоци, прогнозиране на трафика.*

1. Въведение

Поради своето благоприятно географско положение, Хърватска има важна роля като транзитна страна. Влиянието на нейното геополитическо положение е значително, както за икономическия растеж на страната, така и за целия регион. От паневропейските коридори, които минават през Хърватска, от гледна точка на транзитния трафик с най-голямо значение е коридор X, който се явява най-краткият железопътен път от Средна и Западна Европа до Югоизточна Европа. Товарните потоци по Vb и Vc от Коридор V се генерират в по-голямата си част от най-големите морски пристанища в Хърватска - Риека и Плоче.

Товарните потоци по хърватската част на коридор VII по река Дунав са свързани най-вече с международния транспорт.

Един от основните показатели за конкурентоспособността на товарните потоци е интензивността на товарните потоци. С помощта на макроикономически показатели и статистически данни се определят и анализират интензивността и

динамиката на товарните потоци, тяхната структура и насоченост.

2. Макроикономически показатели на Република Хърватска

Взаимозависимостта на трафика с икономическата система се изразява от една страна чрез динамиката на основните икономически показатели – заетост, брутен вътрешен продукт, инвестиции и лично потребление, а от друга страна – от обема на превозваните товари и пътници, от дължината и конфигурацията на транспортната мрежа, от състава и броя на транспортните средства и др.

Товарните потоци по паневропейските коридори в Република Хърватска до голяма степен зависят от транзита на стоки към съседни страни и към страните в региона. За цялостния анализ на товарните потоци и транспорта, освен макроикономическите показатели за Хърватска, трябва да се разглеждат и макроикономическите показатели на тези съседни страни.

Разглеждайки макро икономическите показатели за Хърватска през 2008 г., ясно се вижда влиянието на глобалната криза върху ръста на БВП, а реалното темпо на растежа в търговията е много по-малко в сравнение с предишния период. Инфлацията се е увеличила до 6,1 % през 2008 г. През периода 2003 – 2007 г. средното темпо на

нарастване на БВП е 4,7 %, докато през 2008 г. е почти с 50 % по-малко – 2,4 %, като растът на търговията е отрицателен. Другите показатели също характеризират растеж, но през 2009 г. се предвижда значителен спад в износа и вноса на стоки, приходите от туризъм, а по този начин намалява БВП.

Макроикономически показатели на ХЪРВАТСКА

Таблица 1

ХЪРВАТСКА	2003	2004	2005	2006	2007	2008
С площ (km2)	87,66	87,66	87,66	87,66	87,66	87,661
Население (милиони)	4,442	4,439	4,442	4,44	4,436	4,436
БВП (USD милиарди)	33,86	40,71	44,43	49,04	58,56	69,341
БВП по глава от населението (000)	7,622	9,171	10	11,04	13,2	15,631
Годишен ръст на БВП (%)	5	4,2	4,2	4,7	5,5	2,4
Инфлация (%)	1,8	2,1	3,3	3,2	2,9	6,1
Ниво на безработицата (%)	19,2	16	17,9	16,6	14,8	13,4
Външнотърговски обмен – износ (USD милиарди)	6,186	8,022	8,772	10,38	12,36	14,111
Външнотърговски обмен – внос (USD милиарди)	14,21	16,58	18,56	21,49	25,84	30,728
Обмен - внос+износ (USD милиарди)	20,39	24,61	27,33	31,86	38,2	44,839
Приходи от туризма във валута (млн, USD)	6,31	6,726	7,37	7,99	9,226	10,414
Реална квота на ръста в търговията (%)	5,8	2,5	3	2,2	5,3	-0,5

3. Генериране на товарните потоци по паневропейските коридори

В тази част ще бъде представен анализът на обема на работа в най-големите морски пристанища в Република Хърватска.

В системата на европейските коридори, минаващи през територията на Република Хърватска, са включени:

- коридор X, който включва загорски участък към посока (zagorski pirinskig) и към Брегана-Загреб-Липовац;
- коридор V – Адриатическо: в посока Дунав – Риека – Загреб - Горичан и Неретванска: в посока Дунав - Плоче - Сараево - Удвар - (Будапеща);
- коридор VII по поречието на Дунав през Хърватска.

Най-важните търговски партньори на Хърватска са държави, през които преминават паневропейските коридори Vc, Vb, X и VII, поради което интензивността на товарните потоци по изброените коридори е във функционална зависимост от външнотърговския обмен и особено от транзита, тъй като посочените съседни страни използват пристанищата Риека и Плоче

(транзитни пунктове на коридорите Vb и Vc).

Хърватска има пет морски пристанища, които са генератор на товарните потоци за коридорите Vc и Vb – съответно Риека, Задар, Шибеник и Сплит за коридор Vb и пристанище Плоче за коридор Vc.

Обемът на преработваните товари в пристанищата е в значителна корелация с брутния вътрешен продукт и външнотърговския обмен (внос и износ). Линейните регресионни зависимости на общия обем, преработван от пристанищата T_{ob} в зависимост от БВП и външнотърговския обмен Obm :

$$T_{ob} = 8,3027 + 0,215226 \times GDP \quad (\text{млн. тона})$$

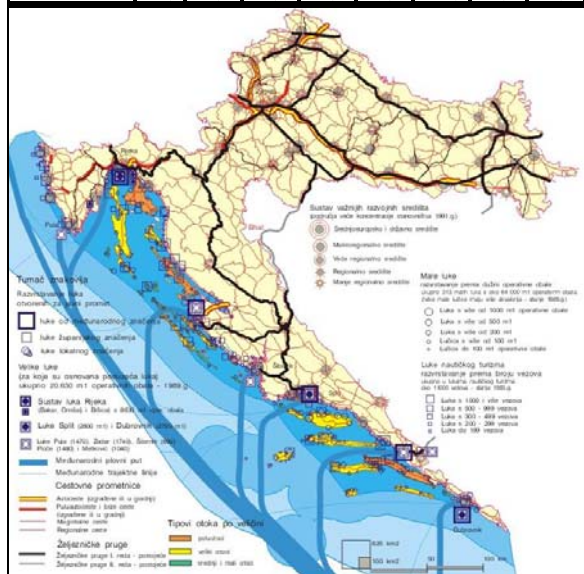
$$R=0,9102$$

$$T_{ob} = 9,440 + 0,3037 \times Obm \quad (\text{млн. тона})$$

$$R=0,907$$

**Товарооборот на морските пристанища
в Хърватска (млн. тона) Таблица 2.**

Пристанище	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Риека	7,87	7,94	9,83	11,75	11,87	10,89	13,21	12,39
Шибеник	0,53	0,471	0,601	0,84	1,41	0,739	1,239	0,862
Сплит / басейн	2,15	2,082	2,401	2,581	2,77	3,03	3,02	2,99
Задар	-	-	-	0,235	0,498	0,555	0,506	0,629
Плоче	0,92	1,063	1,281	2,031	2,815	3,181	4,214	5,142
Общо	11,5	11,56	14,11	17,44	19,36	18,4	22,19	22,01

Фиг. 1 Структура на товарните потоци към пристанищата.

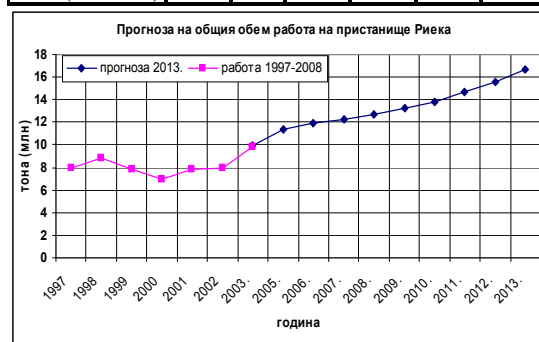
3. 1. Динамика на генерираните товари, свързани с коридор Vb

Пристанище Риека е най-голямото и най-важно хърватско пристанище, през което се реализира трафикът както към Средиземно море и Атлантическия океан, така и към Индийския океан през Суецкия канал. Поради това динамиката на товарните потоци по коридор Vb е в зависимост от генерирания транспортен трафик от пристанище Риека.

В таблицата са показани прогнозираните стойности за общия обем на работа на базата на данните за обема на работа на пристанище Риека за периода 2002-2008 г.

Таблица 3

Година	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Обем (млн тона)	12,69	13,2	13,85	14,64	15,58	16,654

Фиг. 2 Данни и прогноза за обема на работа на пристанище Риека

Обема на работа на преработените контейнери на пристанище Риека е показано в таблица 4:

Таблица 4

Година	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
TEU	15215	28205	60864	76258	94 39	145040	168761

Източник: <http://www.portauthority.hr/rijeka/>

От таблица 4 се вижда, че през 2004 г. има значителен ръст в трафика на контейнерите в пристанище Риека, така че в сравнение с 2003 г. е отбелязан ръст с 115 %, т. е. преработени 32 659 TEU единици повече. През 2007 г. например са преработени 50 650 TEU единици или с 53 % повече отколкото през 2006 г., което значително надминава и най-оптимистичните прогнози за трафика на пристанище Риека от началото на десетилетието.

Направена е прогноза на обема на контейнерите до 2013. От данните за реализирания обем се вижда, че 2002-2003 г. е един преломен период, а след това се наблюдава почти линеен годишен ръст на обема на контейнерите.

Таблица 5

Година	2008	2009	2010	2011	2012	2013
TEU	162086	188080	214074	240068	266062	292056

Фиг. 3 Данни и прогноза за обема на обработените контейнери на пристанище Риека

Останалите пристанища, които генерират трафик в коридор Vb са Шибеник, Сплит и Задар. За трите пристанища се прави кратък анализ и в таблица 6 и фиг. 4 са дадени данни и прогнози за обема на работата им.

Таблица 6

Обем на работа на пристанищата - данни и прогнози (млн тона)													
Пристанище	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2013	
Шибеник	0,53	0,47	0,6	0,84	1,41	0,74	1,24	0,86	1,06	1,06	1,06	1,05	1,04
Сплит	2,13	2,08	2,4	2,58	2,77	3,03	3,02	2,99	2,99	3,04	3,22	3,55	4,05
Задар				0,24	0,5	0,56	0,51	0,63	1,01	1,65	2,55	3,69	5,04

Фиг. 4 Данни и прогноза за обемите на работа на пристанища Шибеник, Сплит, Задар

Пристанище Шибеник

Пристанище Шибеник е едно от най-старите и най-добре защитени пристанища на хърватското крайбрежие. Пристанището е природно защитено от въздействието на вълните и вятъра, а в него се влиза през канал Св. Анте (с дължина 2700 м и широчина 120 – 300 м), което позволява свободен достъп на корабите до 50 000 DWT.

Направената прогноза на движението на товарното пристанище в Шибеник представлява логаритмична крива, а прогнозираното движение е около 1050 тона годишно.

Пристанище Сплит

Сплит, вторият по големина град в Хърватска, представлява важен културен, туристически, промишлен, търговски и спортен център на Далмация.

Пристанище Сплит е разположено на изключителна географска позиция в Средиземноморието, един от най-важните центрове за местен и международен морски

трафик. С годишен оборот от 3,5 милиона пътници и 650 000 превозни средства пристанище Сплит е третото пристанище в Средиземноморието (след Неапол и Пирея).

Очевидно е, че за 2013 г. прогнозираният трафик за товарите ще бъде над 4 милиона тона, което би било с 33 % повече в сравнение с 2008 г.

Въпреки че става дума за движението на стоки с общо тегло повече от 3 милиона тона годишно в района на Сплитския басейн (2008 г.), от подробния анализ на вида на стоките, които се товарят или разтоварват в морските пристанища, се вижда, че доминират насипни товари (цимент, руди, металургични продукти и въглища) и течни товари (петрол и петролни продукти) – 2/3 от общия товар. Тези товари са свързани с големи промишлени комплекси за производство на цимент и металургия в околностите на Сплит, така че, само малка част от товари влиза в товарните потоци към Загреб и Средна Европа през клоновете на Vb коридор.

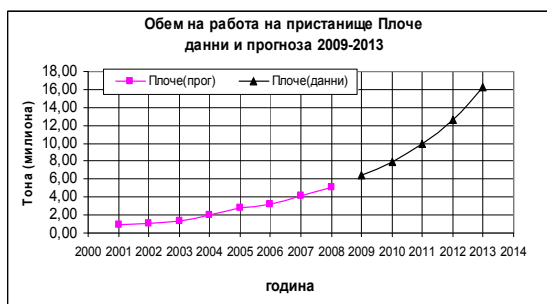
Пристанище Задар

Прогнозата на трафика на движението на товари в пристанище Задар до 2013 г. показва, че през 2013 г. движението на товари ще бъде 5 036 485 тона, т.е. три пъти повече от 2010 г.

3.2. Динамика на генерираните товари, свързани с коридор Vc

Паневропейският коридор Будапеща-Осиек-Сараево-Плоче свързва Централна Европа с Адриатическо море. Той е от жизнено важно значение за Босна и Херцеговина, а големината на трафика на пристанището Плоче зависи от товарно-разтоварната дейност за или от Босна и Херцеговина. Освен от Босна и Херцеговина към пристанището Плоче се насочват и товари от и за Сърбия, както и към страните от Централна Европа, особено Унгария. За Хърватска този коридор е важен, защото това е най-кратката връзка между южна и източна Хърватска.

Разглеждайки товарните потоци по коридора (Vc), се анализиран обемът на работа на пристанище Плоче като начална транзитна точка, обкръжение и насоченост на товарния поток към Босна и Херцеговина и Централна Европа.

Фиг. 5 Данни и прогноза за обема на работа на пристанище Плоче

От таблицата 7 се вижда, че количеството на преминаващите товари в пристанище Плоче през 2008 г. възлиза на 5,142 млн. тона, което е с 22 % повече спрямо предходната година. Очевидно е, че най-големият дял са насипните товари, като може да се предположи, че и в бъдеще тенденцията ще се запази, тъй като Плоче се очертава като главно пристанище за внос/износ на промишлени стоки за Босна и Херцеговина, като например за завода за алуминий в Мостар и металургичния завод в Зеница.

Данните и прогнозата за общия обем работа на пристанище Плоче е дадена в таблица 7.

Таблица 7

Обем на работа на пристанище Плоче -данни и прогнози (млн тона)

Пристанище	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Плоче	0,92	1,06	1,28	2,03	2,82	3,18	4,21	5,14	6,39	7,96	10	12,68	16,26

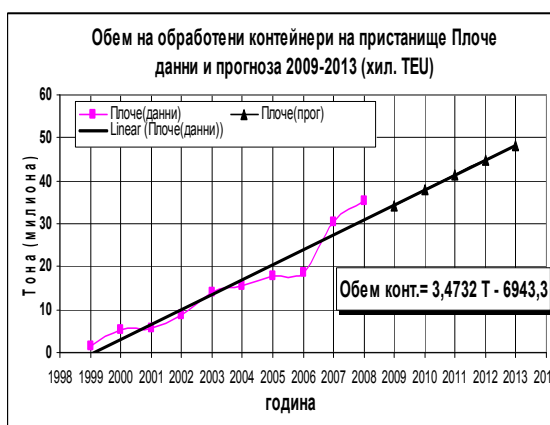
Данните за обработените контейнери и прогнозата до 2013 са дадени в таблица 8 и на фиг. 5.

Таблица 8

година	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
TEU(хил.)	5,51	8,64	14,1	15,7	18	18,5	30,2	35,2	34,4	37,8	41,3	44,77	48,25

Източник: www.port-authority-ploce.hr, данните са получени по телефона от управлението на пристанище Плоче.

При трафика на контейнери се забелязва постоянен ръст, така че в периода от 2003 г. до 2008 г. трафикът на контейнери е увеличен с повече от 2,4 пъти.

Фиг. 5 Данни и прогноза за обработените контейнери в пристанище Плоче

4. ИЗВОДИ

За да може да се подобри и повиши ефективността на технологичните процеси в транспорта, от основно значение е по-подробно да се определи структурата и размера на товарните потоци.

След анализ на товарните потоци към транспортни коридори Vb и Vc в Република Хърватска, са направени и прогнозите за транспорта.

Тъй като това са транзитни коридори, размерът на товарните потоци зависи и от външнотърговския обмен на Република Хърватска, както и от макроикономическите резултати на съседните държави. Поради това разработването на дългосрочна прогноза за транспорта е доста сложна задача и крайните резултати са несигурни.

Генерираният транзитен трафик, особено по коридори Vb и Vc, е условие за изграждане на нови терминали и развитие на логистичен капацитет на морските пристанища в Риека, Задар, Шибеник, Сплит и Плоче.

Всичко това води до основния въпрос – дали сме конкурентни или не?

Само правилната стратегия и развитието на всички сегменти в транспортната верига и особено развитието на ефективни интермодални вериги могат да бъдат конкурентоспособни в днешния пазар. Тогава ще бъде постигната и основната цел на пан-европейските коридор – интеграция в европейските транспортни потоци и икономическата система.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] <http://www.portauthority.hr/rijeka/>, 01.05.2009.

[2] <http://www.portauthority-sibenik.hr/>, 25.06.2009.

[3] Управление на пристанище Сплит, 26.06.2009 (отработени от авторите).

[4] <http://www.port-authority-zadar.hr/>; (сведения, получени в директен контакт с Управлението на пристанище Задар).

[5] www.port-authority-ploce.hr, 4.05.2009.

PORTS AS GENERATORS OF FREIGHT TRAFFIC FLOWS ALONG THE PAN-EUROPEAN CORRIDORS IN CROATIA

Nedjelko Spilek, Kiril Karagyozev, Tomislav Josip Mlinaric

nedspilek@yahoo.com, kkaragyozev@yahoo.com

Todor Kableshkov Higher School of Transport, Sofia

BULGARIA

Faculty of Transport and Traffic Sciences, University of Zagreb

CROATIA

Keywords: *pan-European corridors, freight flows, traffic forecast*

Abstract: *The detailed determination of the structure and size of the freight flows is a basic prerequisite for development and increase of their efficiency. The paper analysis the traffic of 5 Croatian sea ports, which are generators of freight flows in Vc and Vb pan-European corridors through Croatia. Port traffic forecasts until 2013 have been made and an overview of Croatian macroeconomic indicators is presented.*